

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

УДК 343.148 (477)

[https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-1\(19\)-15-29](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-1(19)-15-29)

Федоренко Владислав Леонідович,

доктор юридичних наук, професор, директор Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, Заслужений юрист України, судовий експерт; бульвар Л. Українки, 26, офіс 501, м. Київ, 01133; fedorenko900@gmail.com; +38 044 2211245, <https://orcid.org/0000-0001-5902-1226>

Коваленко Валентин Васильович,

доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії авторського права та інформаційних технологій Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, Заслужений юрист України, член-кореспондент Національної академії правових наук України; бульвар Л. Українки, 26, офіс 501, м. Київ, 01133; Kovalenko1505@.com; +38 044 2211245, <https://orcid.org/0000-0002-2041-250X>

Ковальова Наталія Миколаївна,

керівниця лабораторії права промислової власності Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, судовий експерт в сфері інтелектуальної власності вищого кваліфікаційного класу, 01133, м. Київ, бульвар Лесі Українки, буд. 26, оф. 501; e-mail: kovalova.n@ukr.net; +38 044 2211245, <https://orcid.org/0000-0002-6667-840X>

ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ, ЯК ОБ'ЄКТ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПОХОДЖЕННЯ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація. У публікації комплексно досліджуються питання походження торговельних марок від зародження торгівлі в державах Давнього Сходу –до сучасності, їх зв'язок з генезисом і еволюціонуванням торгівлі, використанням тавра (бренду) для розрізнення товарів, а також з потребою правового захисту торговельних марок (знаків для товарів і послуг) в законодавстві та в судовій практиці. Підкреслюється, що в XXI ст. вартість найбільш відомих у світі торговельних марок (*Apple, Google, Microsoft, Amazon, Facebook, Coca-Cola* та ін.) нині перевищує державні бюджети деяких країн світу, а їх правовий захист передбачає задіяння комплексу

правових інструментів, включаючи потенціал судової експертизи з питань інтелектуальної власності.

Разом із тим, унормування в міжнародному та національному законодавстві правового режиму охорони права на торговельні марки, поки ще не призвело до припинення порушень прав на цей об'єкт інтелектуальної власності. Про це свідчать численні порушення в Україні та за кордоном прав на торговельні марки (знаки для товарів і послуг) та їх розгляд у судовому порядку із залученням експертів до судових проваджень.

Серед завдань, які суди і сторони судових проваджень ставлять перед експертами, є й завдання щодо порівняння конкретних торговельних марок, а також їх порівняння з іншими об'єктами, у тому числі й тими, які не можуть отримати правовий захист, як торговельні марки.

Розв'язання судовим експертам цих і інших завдань вимагає належного методичного забезпечення, а саме підготовки спеціальної методики проведення експертних досліджень торговельних марок, яка б враховувала: а) новели чинного законодавства; б) досвід проведення судових експертиз за спеціальністю 13.6 - «Дослідження, пов'язані з комерційними (фірмовими) найменуваннями, торговельними марками (знаками для товарів і послуг), географічними зазначеннями»; в) існуючі методики та методичні рекомендації, зокрема положення «Методики проведення експертних досліджень, пов'язаних із засобами індивідуалізації» (реєстр. № 13.6.01 від 23.03.2018), яка має узагальнюючий характер для всіх засобів індивідуалізації в сфері правового захисту об'єктів інтелектуальної власності, та ін. Визначається сфера застосування методики дослідження торговельних марок.

Ключові слова: торгівля, торговельна марка, знак для товарів і послуг, правова охорона торговельної марки, судова експертиза з питань інтелектуальної власності, методика експертного дослідження торговельних марок.

Fedorenko Vladislav Leonidovich,

Doctor of Law, Professor, Director of the Research Center for Forensic Examination on Intellectual Property of the Ministry of Justice of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine, forensic expert; 26, L. Ukrainka Boulevard, office 501, Kyiv, 01133; fedorenko900@gmail.com; +38 044 2211245, <https://orcid.org/0000-0001-5902-1226>

Kovalenko Valentin Vasilievich,

Doctor of Law, Professor, Doctor of Laws, Professor, Leading Researcher of the Copyright and Related Rights Sector of the Laboratory of Copyright and Information Technologies of the Scientific and Research Center of Forensic Expertise on Intellectual Property of the Ministry of Justice of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine, Corresponding member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine; 26, L. Ukrainka Boulevard, office 501, Kyiv, 01133; Kovalenko1505@icloud.com; +38 044 2211245, <https://orcid.org/0000-0002-2041-250X>

Kovalova Nataliya Mykolayivna,

judicial expert, acting director Head of the Laboratory of Industrial Property Rights, Research Center for Forensic Examination on Intellectual Property of the Ministry of Justice of Ukraine, 01133, Kyiv, Lesia Ukrainka Boulevard, 26, of. 501; tel.: e-mail: kovalova.n@ukr.net; m+38 044 2211245, <https://orcid.org/0000-0002-6667-840X>

TRADEMARKS AS AN OBJECT OF FORENSIC EXAMINATION OF INTELLECTUAL PROPERTY: ORIGIN AND METHODOLOGICAL SUPPORT

Annotation. The publication comprehensively examines the origins of trademarks from the origins of trade in the Ancient East – to the present, their relationship to the genesis and evolution of trade, the use of brands (brand) to distinguish goods, as well as the need for legal protection of trademarks and trademarks. services) in law and case law. It is emphasized that in the XXI century. The value of the world's most famous brands (*Apple, Google, Microsoft, Amazon, Facebook, Coca-Cola*, etc.) now exceeds the state budgets of some countries, and their legal protection involves a set of legal instruments, including the potential of forensic intelligence property.

However, the regulation of the legal regime for the protection of trademarks in international and national law has not led to the cessation of infringements of rights to this intellectual property. This is evidenced by numerous violations in Ukraine and abroad of the right to trademarks (marks for goods and services), their consideration in court and the involvement of forensic experts in court proceedings.

Among the tasks that courts and litigants set before experts are the task of comparing specific trademarks, as well as comparing them with other objects, including those that cannot receive legal protection, such as trademarks. Solving these and other tasks for forensic experts requires appropriate methodological support, namely the preparation of a special methodology for conducting expert research of trademarks, which would take into account: a) amendments to current legislation; b) experience in conducting forensic examinations in the specialty 13.6 – «Research related to commercial (brand) names, trademarks (signs for goods and services), geographical indications»; c) existing methods, in particular the provisions of «Methods of expert research related to the means

of individualization» (Reg. № 13.6.01 from 23.03.2018), which is generalizing to all means of individualization in the field of legal protection of intellectual property, etc. The scope of application of the method of research of trademarks is determined.

Key words: trade, trademark, mark for goods and services, legal protection of trademark, forensic examination on intellectual property issues, methods of expert examination of trademarks.

Постановка питання в загальному вигляді. На сьогодні торговельні марки є важливою складовою повсякденного життя пересічних громадян, суб'єктів господарської діяльності та держав. При цьому вартість найбільш відомих у світі торговельних марок (*Apple, Google, Microsoft, Amazon, Facebook, Coca-Cola* та ін. [1]) нині перевищує державні бюджети окремих країн світу. Водночас, генезис і еволюціонування торговельних марок, утвердження механізмів їх судового та позасудового захисту, а також досвід утвердження та використання експертних досліджень торговельних марок, як об'єктів права інтелектуальної власності, має власну тривалу та складну історію.

Торговельні марки нерозривно пов'язані з таким важливим соціально-економічним явищем у розвитку цивілізацій, як торгівля. Остання, з прадавнини, іще з часів деспотій Стародавнього Сходу (Шумер, Аккад, Єгипет, Фінікія та ін.), сприяла налагодженню економічних зв'язків між народами і державами, а також стимулювала розвиток сільського господарства, ремесла, а з часом і промисловості всередині держав.

Разом із тим, торгівля здавна була складним і багатоаспектним соціально-економічним феноменом: для одних народів вона ставала основним заняттям і джерелом збагачення та розвитку державотворення, тоді як

інші народи займали пасивну позицію щодо участі в торговельних операціях. Українські дослідники звертали увагу на той факт, що давні єгиптяни неохоче покидали свою країну, внаслідок чого морською торгівлю з Єгиптом займалися виключно фінікійці. Водночас, це не перешкоджало іншим тогочасним народам – євреям, мідійцям і грекам відвідувати Єгипет в якості торговельних агентів [2, с. 45-46].

Суперечливі думки про торгівлю зустрічаємо в Біблії. З одного боку, добре znana історія про вигнання Ісусом торговців з храму, після його входження в Єрусалим (Ів. 2:13–17). З іншого – відома історія Царя Соломона, весь посуд і одяг якого був із золота. Досяг він цього, як зазначав слов'янський просвітник XVII ст. Ю. Крижанич у своїй роботі «Політика», «не здобуванням руди, не алхімією й не обтяженням народу, а *торгівлею*, оскільки кожні три роки посилав свої кораблі до Індії з товарами і вони за один раз привозили йому по 400 талантів золота і більше, окрім срібла й інших благ» [3, с. 36].

За доби Стародавнього Риму торгівля та правовий захист товарів через інструментарій римського приватного права досягла відомого розвитку. Зокрема, у Римі корпус права, відомий як *jus gentium*, по-суті, став прологом для розвитку в подальшому міжнародного торговельного права. Хоча, торгівля в Римі забезпечувалася пере-

важно іноземцями, і серед соціальних і професійних верств громадян Риму не існувало особливого стану купців [4, с. 23]. Разом із тим, поділ Риму на Західну та Східну Римську імперії, а також падіння у V ст. Західної Римської імперії під натиском германських племен (франків, остготів, вестготів, лангобардів, вандалів, англосаксів і ін.) та утворення перших «варварських держав», в цілому сприяли розвитку та розширенню міжнародної торгівлі в Європі.

Як відомо, заснування міста Києва та утворення Київського князівства (Київської Русі) в IX ст. сприяли розвиткові торгівлі й на теренах сучасної України. Про це, зокрема, свідчить низка «*договорів руських з греками*», укладених великими Київськими князями Олегом, Ігорем і Святославом X-XI ст. [5]. Міжнародні торговельні відносини мали місце і в інших слов'янських князівствах, про що свідчить зміст «Договору Смоленського князя Мстислава Давидовича з Рігою, Готландом і німецькими містами» [6, с. 17-34] та ін. Утім, татаро-монгольська експансія в XIII ст. і встановлення в землях Київського та інших слов'янських князівств окупаційного режиму Золотої орди, а в XV ст. і низки інших орд (Кипчакською, Ногайською, Казанською, Кримською й ін.), згорнули міжнародну та суттєво обмежили внутрішню торгівлю на Українських землях.

Важлива місія в розвитку міжнародної торгівлі випала на долю середньовічних італійських князівств і міст-республік, які вели морську торгівлю. Перші сліди середньовічного торговельного права зустрічаємо ще в збірці *Ordo maris*, виданій у м. Пізі ще в XII ст. [7, с. 28]. При цьому, на

розвиток морської торгівлі та надання послуг з морських перевезень у Європі значною мірою вплинули хрестові походи. Як писав Г. Шершеневич, «*Купці йшли за лицарями, які своїм мечем не стільки сприяли справі звільнення Божої Домовини, скільки прокладали шлях для торгівлі. Венеціанці та генуезці вміли спрямовувати сили хрестоносців, куди їм було потрібно, за їх сприяння створювались і руйнувались держави*» [8, с. 29]. З часом купці почали утворювати могутні торговельні гільдії, прикладом якої може бути Ганзейський союз, який був утворений у XII ст. та об'єднував понад 130 вільних (із них біля 100 – портових) міст Північно-Західної Європи, які здійснювали морську торгівлю.

Середньовічні торговельні цехи і гільдії, поза межами яких системна торгівля індивідуумів була неможливою, ставали важливими центрами формування політики, а також захисту інтересів своїх членів, узагальнення та кодифікації звичаїв і правил торгівлі. У свою чергу, торговельні корпорації засновували власні торговельні суди. Розгляд торговельних спорів у цих судах був набагато швидшими, порівняно з цивільними судами, здійснювався без зайвого формалізму та користувались популярністю в торговців [4, с. 35].

Розвиток мореплавства та епоха географічних відкриттів, зокрема відкриття Х. Колумбом у 1492 р. Америки, наукова та промислова революції XV-XVIII ст.ст. сприяли розквіту торгівлі в Європі та у світі. Цю епоху та її сутність відомий французький мислитель Ф. Бродель влучно охарактеризував, як «Ігри обміну» (Бродель Ф. «Матеріальна цивілізація, економіка і капіта-

лізм, XV-XVIII ст. У 3-х т. Том 2. Ігри обміну». Київ, 1997).

Ця епоха, в свою чергу, зумовила потребу в комплексному правовому регулюванні всіх аспектів торговельних правовідносин. Так, уже XIX ст. у Франції (1807 р.), Іспанії (1829 р.), Норвегії (1860 р.), Швеції (1864 р.), Італії (1882 р.), Австрії (1883 р.), Німеччині (1897 р.), Аргентині (1859 р.), Чилі (1865 р.), Японії (1899 р.) та інших державах світу здійснюється кодифікація торговельного законодавства. З розвитком торговельних відносин і міжнародного права у 1883 р. була прийнята Паризька конвенція про охорону промислової власності [8], яка зберігає свою чинність донині. Предметом її регулювання стали і торговельні знаки, а також їх правова охорона.

У 1903 р. у Російській імперії, до складу якої на той час входили і Українські землі, було затверджено Статут торговельного судочинства. Відділення друге «Про огляд обізнаних людей» Глави дванадцятої цього Статуту передбачає, що *«коли необхідно здійснити огляд, порівняти чи оцінити роботи, товари, кораблі, чи інші предмети торгівлі і промисловості, тоді Суд встановлює визначення про призначення для цього трьох обізнаних людей із біржових маклерів, браковщиків, диспетчерів або інших присяжних ...»* [9, с. 101-102]. Очевидно, що йдеться про започаткування в межах тогочасного торговельного судочинства товарознавчих експертиз. Не зважаючи на визнання та правовий захист прав на об'єкти інтелектуальної власності, у XIX ст. судова експертиза у цій сфері ще не викристалізувалась у самостійну спеціалізацію.

Разом із тим, розширення торгівлі в світі зумовило постановку питання про походження товарів, їх маркування та правовий захист товарних знаків. Останні, як відомо, мають давнє походження. Вони проставлялись виробниками цегли, шкіри, книг, зброї, вжиткових виробів тощо з прадавніх часів. Літери, ініціали, цифри, символічні зображення вказували на виробника відповідної продукції. Таке маркування використовувалося також для позначення володіння. Як писали науковці, англійське слово «*brand*» (в перекладі – «тавро»), яке часто використовується як синонім «товарного знаку», навіть і сьогодні відображує звичай: «*brand*» – маркуванням худоби клеймом фермера за допомогою розпеченого заліза» [10, с. 28]. У XX ст. відповідні знаки поширюються не лише на товари, але й на послуги. Їх захист здійснюється у судовому порядку, в тому числі, й із залученням судових експертів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання правового захисту торговельних марок за останні півтора століття залишається традиційним предметом численних навчальних і наукових видань із питань цивільного права та права інтелектуальної власності. У незалежній Україні такі видання почали з'являтися на межі XXI ст. і продовжуються видаватися донині [11, с. 84-85; 10, с. 176-212; 12, с. 151-162; 13].

У свою чергу, проблематика судової експертизи торговельних марок, як об'єктів інтелектуальної власності, досліджувалась у роботах таких українських правознавців і експертів та науковців-експертологів, як: А. Андреева, Г. Андрощук, О. Дорошенко, Н.

Климова, Г. Прохаров-Лукін, Т. Ткачук і ін. [14], Т. Заніна й А. Копитько [15], П. Крайнев і Н. Ковальова [16], І. Поліщук [17], І. Стародубов й ін. [18], а також авторами цієї публікації [19, с. 343-349; 20; 21, с. 437-454; 17].

Загальна мета цього дослідження полягає в формуванні положень про походження торговельних марок як об'єктів правового захисту та судової експертизи з питань інтелектуальної власності, а також у аналізі сучасного стану та прогнозуванні й моделюванні перспектив методичного забезпечення судової експертизи за спеціальністю 13.6 – «Дослідження, пов'язані з комерційними (фірмовими) найменуваннями, торговельними марками (знаками для товарів і послуг), географічними зазначеннями».

Викладення основного матеріалу. В Україні започаткування правових механізмів регулювання та захисту торговельних марок відбувається на початку 90-х років минулого століття. Так, після проголошення незалежності України було прийнято спеціальний закон про охорону прав на торговельні марки, який зберігає чинність донині. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р., «*торговельна марка – позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб*» [22].

У свою чергу, ст. 492 Цивільного кодексу України встановлює, що:

«Торговельною маркою може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирішення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (на-

даються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів» [23].

Подібні визначення категорії «торговельна марка» обґрунтовуються й у науковій та навчальній літературі. Зокрема, правознавці визначають торговельну марку, як «*один із засобів ідентифікації товарів або послуг, тобто, позначення, здатне відрізнити товари або послуги однієї особи від товарів або послуг іншої особи*» [12, с. 230]. Існують і інші схожі визначення цієї категорії.

Унормованість у міжнародному та національному законодавстві правового режиму охорони права на торговельні марки, порушення в Україні, як власне і за кордоном, цього права є непоодинокими. Про це, з поміж іншого, свідчать і численні та довготривалі судові процеси із відповідним предметом спору. При цьому, починаючи з ХХІ ст. до судового розгляду спорів про право на торговельні марки в Україні залучаються судові експерти з інтелектуальної власності, атестовані за спеціальністю 13.6 – «Дослідження, пов'язані з комерційними (фірмовими) найменуваннями, торговельними марками (знаками для товарів і послуг), географічними зазначеннями».

Серед завдань, які суди і сторони судових проваджень ставлять перед експертами, є й завдання щодо порівняння конкретних торговельних марок з іншими об'єктами, у тому числі й тими, які не можуть отримати правовий захист, як торговельні марки. Цьому передуює етап ідентифікації позначень, що використовуються для індивідуалізації товарів, послуг та учасників цивільного обороту.

У 2009-2021 рр. в Україні завершені науково-дослідні роботи (НДР) у сфері судової експертизи з питань інтелектуальної власності, об'єктами яких є: а) засоби індивідуалізації, включаючи і торговельні марки; б) власне, торговельні марки (знаків для товарів і послуг); в) окремі види (групи) торговельних марок.

За результатами цих НДР впроваджено: а) методики; б) методичні рекомендації; в) завершені Звіти НДР, які, з різних причин, не були затверджені, як методики експертних досліджень. Це, відповідно:

- Методика проведення експертних досліджень, пов'язаних із засобами індивідуалізації / *НДЦСЕ з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України* / Н.М. Ковальова, О.В. Голікова та ін.; за ред. В.Л. Федоренка (реєстр. № 13.6.01 від 23.03.2018). Київ, 2017. 56 с. [18].

- Методичні рекомендації з дослідження назв лікарських засобів, зареєстрованих як торговельні марки: звіт НДР (заключ.) / *Мін'юст, Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса*; кер. Т. А. Заніна; викон.: А. П. Копитько, О. В. Мануленко. № 0116U003878. ХНДІСЕ, 2017. 80 с. [15].

- Методичні рекомендації щодо особливостей проведення експертних досліджень, пов'язаних з етикетками / *НДЦСЕ з питань інтел. власн.; КНДІСЕ, ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса»*; Н. Ковальова (кер.), В. Федоренко, Т. Чабанець., О. Фоя, Н. Климова, Т. Заніна та ін. Київ: Вид-во «Ліра», 2021. 97 с. [24].

- Методика судово-експертного дослідження знаків для товарів і по-

слуг (торговельних марок): звіт НДР (заключ.) / *Мін'юст, КНДІСЕ*; кер. Г.В. Прохоров-Лукін; викон.: Н. Климова, Ковальова Н.М., І.В.Стародубов, О.Ф. Дорошенко та ін., КНДІСЕ; НДЦСЕ з питань інтелектуальної власності; НДІІВ АПрНУ. № 0108U005823. Київ: КНДІСЕ, 2009. 421 с. [14].

У зазначених науково-методичних розробках є свої переваги і недоліки. Зокрема, слід звернути увагу, що єдина у цій сфері зареєстрована станом на початок 2019 року *методика* («Методика проведення експертних досліджень, пов'язаних із засобами індивідуалізації» [18]) має узагальнюючий характер для всіх засобів індивідуалізації в сфері правового захисту об'єктів інтелектуальної власності, включаючи торговельні марки. Це не знімає об'єктивної потреби у підготовці самостійної методики, яка б визначала порядок проведення експертиз окремих засобів індивідуалізації. У першу чергу, найбільш поширених із них – торговельних марок (знаків для товарів і послуг).

Потреба в підготовці та впровадження спеціальної методики проведення експертних досліджень торговельних марок на сьогодні зумовлюється низкою чинників, а саме:

- а) відсутністю на сьогодні в Україні спеціальної *методики* дослідження торговельних марок (знаків для товарів і послуг), яка б мала універсальне та, водночас, конкретне практично-прикладне значення для судових експертиз і експертних досліджень за спец. 13.6 – «Дослідження, пов'язні з комерційними (фірмовими) найменуваннями, торговельними марками (знаками для товарів і послуг), географічними зазначеннями»;

б) суттєвим реформуванням у 2020 році чинного законодавства про охорону прав на торговельні марки (знаки для товарів і послуг) і прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки та промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» [25] і, відповідно, утвердженням оновлених (модернізованих) механізмів правового захисту торговельних марок, місце в якому судовій експертизі з питань інтелектуальної власності ще належить віднайти і утвердити. Зокрема, на сьогодні в НДЦСЕ з питань інтелектуальної власності відсутня експертна практика щодо дослідження торговельних марок, які були зареєстровані після вступу в дію зазначеного Закону;

в) пошук дієвих юридичних механізмів забезпечення реалізації положень і вимог «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони», в частині захисту права на такі об'єкти інтелектуальної власності, як торговельні марки (Глава 9 «Інтелектуальна власність», Підрозділ 2 Угоди), а також географічні зазначення (Підрозділ 3 Угоди), у їх системному взаємозв'язку [26] та відсутність досвіду проведення відповідних судових експертиз в межах спец. 13.6;

г) рельєфна тенденція щодо зміщення в Україні, починаючи із 2021 року, центру розгляду спорів щодо прав на торговельні марки від судів – до адміністративного (позасудового) органу, – Апеляційної палати НОІВ, функції якого Законом України «Про

внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» в 2020 році покладені на *«центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності»* [27]. Це має своїм наслідком, *по-перше*, помітне зменшення кількості експертних досліджень, які проводяться атестованими судовими експертами за спец. 13.6 у межах судових спорів, а також, *по-друге*, відсутність на сьогодні досвіду залучення таких судових експертів при розгляді Апеляційної палати НОІВ відповідних спорів;

г) невизначеність щодо перспектив започаткування роботи в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності, відомого також, як «ІР-суд». Зокрема, в частині розгляду спорів щодо комерційних (фірмових) найменувань, торговельних марок (знаків для товарів і послуг), географічних зазначень, а також залучення у відповідних провадженнях судових експертів, атестованих за спец. 13.6 – «Дослідження, пов'язані з комерційними (фірмовими) найменуваннями, торговельними марками (знаками для товарів і послуг), географічними зазначеннями».

У кінці минулого року Науково-дослідним центром судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, на виконання Тематичного плану НДР НДЦСЕ Мін'юсту на 2021 рік, підготовано Звіт науково-дослідної роботи (НДР) на тему: «Методика дослідження торговельних марок (знаків для товарів та послуг)» (далі – *Методика*) [28], який є теоретико-методологічною та мето-

дичною основою для подальшого формування однойменної спеціальної методики експертних досліджень, з урахуванням результатів його апробації в роботі судових експертів НДУСЕ Мін'юсту в 2022 році.

Ця Методика розробляється для безпосереднього використання: судовими експертами, атестованими за спеціальністю 13.6 – «Дослідження, пов'язані з комерційними (фірмовими) найменуваннями, торговельними марками (знаками для товарів і послуг), географічними зазначеннями» при проведенні досліджень торговельних марок; працівниками органів досудового розслідування та суду, адвокатами, патентними повіреними при призначенні (замовленні) судової експертизи (експертного дослідження), об'єктами яких є торговельні марки; підготовки осіб, які мають намір отримати (підтвердити) кваліфікацію судового експерта за спец. 13.6, а також проведення подальших науково-дослідних робіт із питань експертного дослідження торговельних марок і інших засобів індивідуалізації.

Предметом судової експертизи торговельних марок є фактичні дані та обставини справи, які мають значення для юридичного провадження й установлюються шляхом застосування спеціальних знань у визначеному законом порядку, про властивості, ознаки, закономірності створення, функціонування й використання торговельних марок та інших позначень, які з ними порівнюються (комерційні (фірмові) найменування, зазначення походження товарів, промислових зразків тощо).

Звіт НДР «Методика дослідження торговельних марок (знаків для това-

рів та послуг)» розкриває особливості проведення експертних досліджень, пов'язаних із встановленням тотожності або схожості торговельних марок, виявленням існування ймовірності введення в оману споживача щодо товару, послуги або особи тощо.

При цьому, *основними завданнями* судової експертизи торговельних знаків, які вирішуються за допомогою Звіту НДР та узгоджуються з його предметом і метою, є:

- визначення торговельної марки, як об'єкта судової експертизи у сфері інтелектуальної власності та визначення їх функцій.

- класифікація, аналіз і систематизація основних видів торговельних марок;

- визначення особливостей методології та методики експертного дослідження торговельних марок;

- дослідження порівняльних об'єктів дослідження при проведенні експертизи торговельних марок при встановлення спорідненості товарів і послуг, зокрема, на прикладі державних гербів;

- встановлення основних послідовних стадій експертного дослідження торговельних марок та їх характеристика;

- характеристика основних вимог для оформлення експертного дослідження торговельних марок у висновку та ін. [28, с. 15].

Висновки та перспективи подальших розробок. Узагальнюючи результати дослідження, викладеного у цій публікації, відзначимо, що від завершення Звіту НДР «Методика дослідження торговельних марок (знаків для товарів та послуг)» та направлення його на апробацію в НДУСЕ Мініс-

терства юстиції України до підготовки, реєстрації та впровадження однойменної Методики у судово-експертну практику минулого року. Очевидно, що основними суб'єктами апробації виступлять насамперед судові експерти НДУСЕ, атестовані за спеціальністю 13.6 – «Дослідження, пов'язані з комерційними (фірмовими) найменуваннями, торговельними марками (знаками для товарів і послуг), географічними зазначеннями».

Разом із тим, ця публікація, як і попередні [29; 30; 31; 32], мають на меті залучити до дискурсу про зміст і основні положення експертного дослідження торговельних марок учених-експертологів, адвокатів, патентних повірених, суддів, законодавців та зацікавлені сторони. Це, на наш погляд, дозволить сформулювати комплексну та збалансовану методичку експертного дослідження торговельних марок в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Топ-10 найдорожчих світових брендів: *The 2020 World's Most Valuable Brands*. URL: <https://financeworld.com.ua/top-10-najdorozhchix-svitovix-brendiv-the-2020-worlds-most-valuable-brands/>

2. Федорович Л.В. История политической экономии с древнейших времен до А. Смита. Одесса: «Экономическая» типогр., 1900. 252 с.

3. Крижанич Ю. Политика. Москва: Новый свет, 1997. 527 с.

4. Федоров А.Ф. Введение в курс торгового права. Одесса: «Экономическая» типограф. и литограф., 1901. 152 с., VI.

5. Хрестоматия по истории русского права. Составил: М.Ф. Владимирский-Бу-

данов. Выпуск первый. Изд. шестое. Киев: Лито-типография И.Н. Кушнеров и Ко., 1908. VIII, 226 с.

6. Собрание важнейших памятников по истории древнего Русского права. Составители: И. Лазаревский, Як. Утин. С.Петербург: В Типограф. Губернского правления, 1859. V, 428 с.

7. Шершеневич Г.Ф. Курс торгового права. Том I. Введение. Торговые деятели. Изд. четв. С.-Петербург: Изд. Бр. Башмаковых, 1908. 515 с.

8. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. *Зібрання чинних міжнародних договорів України*. 1990. № 1. Ст. 320.

9. Добровольский А. Устав судопроизводства торгового. С разъяснением по решениям бывшего 4-го, судебного, гражданского кассационного д-тов и 2-го общего собрания Правит. Сената и с прилож. применимых по деловодству в ком. Судах Империи статей XVI т. 1 и 2-ой част. Свода Законов и Устава кредитного. С.-Петербург: Изд. Товарищ. «Общественная польза», 1905. 374 с.

10. Основы интеллектуальной собственности. Киев: Изд. дом. «ИнЮре», 1999. 600 с.

11. Интеллектуальная собственность в Украине: правовые основы и практика. Науч.-практ. изд. В 4 т. Под общ. ред. А.Д. Святоцкого. Т. 3. Г.А. Андрощук, С.А. Довгий, В.С. Дроб'язко и др. Под ред. В.Л. Петрова, В.А. Жарова. Київ: Ін Юре, 1999. 672 с.

12. Право інтелектуальної власності. Підручн. За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. Київ: Видавн. Дім «ІнЮре», 2002. 624 с.

13. Демченко Т.С. Охорона товарних знаків (порівняльно-правовий аналіз). (Монографія). Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. 184 с.

14. Методика судово-експертного дослідження знаків для товарів і послуг (торговельних марок): звіт НДР (заклуч.) /

Мін'юст, КНДІСЕ; кер. Г.В. Прохоров-Лукін; викон.: Н. Климова, Ковальова Н.М., І.В.Стародубов, О.Ф. Дорошенко та ін., КНДІСЕ; НДЦСЕ з питань інтелектуальної власності; НДПВ АПрНУ. № 0108U005823. Київ: КНДІСЕ, 2009. 421 с.

15. Методичні рекомендації з дослідження назв лікарських засобів, зареєстрованих як торговельні марки: звіт НДР (заклуч.) / Мін'юст, Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса; кер. Т. А. Заніна; викон.: А. П. Копитько, О. В. Мануленко. № 0116U003878. ХНДІСЕ, 2017. 80 с.

16. Крайнев П.П., Ковальова Н.М., Мельников М.В. Судові експертизи у сфері інтелектуальної власності. За ред. П.П. Крайнев. Вінниця : ПП «Поліграфічний центр «Фенікс», ДІВП ВАТ «Інфракон» – «Інфракон – І», 2008. 376 с.

17. Поліщук І.Ю. Концептуальні основи застосування спеціальних знань під час розслідування незаконного використання торговельних марок: монограф. Київ: Вид-во Ліра-К, 2020. 248 с.

18. Методика проведення експертних досліджень, пов'язаних із засобами індивідуалізації / НДЦСЕ з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України / Н.М. Ковальова, О.В. Голікова та ін.; за ред. В.Л. Федоренка (реєстр. № 13.6.01 від 23.03.2018). Київ, 2017. 56 с.

19. Судові експертизи в процесуальному праві України: навч. посібн. За заг. ред. О.Г. Рувіна. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 424 с.

20. Судова експертиза об'єктів права інтелектуальної власності в Україні: навч.-методичне вид.; В.Л. Федоренко (кер.), Л.П. Тимошик, Н.В. Кісіль, Н.М. Ковальова, О.В. Голікова, Т.М. Чабанець та ін.; за ред. проф. В.Л. Федоренка / НДЦСЕ судової експертизи з питань інтелектуальної власності Мін'юсту. Київ: Вид-во Ліра-К, 2019. 88 с.

21. Класифікація судових експертиз : монограф. / Е.Б. Сімакова-Єфремян, В.Л. Федоренко, Л.В. Свиридова; за заг. ред. Е.Б.

Сімакової-Єфремян ; Мін. юстиц. України ; Нац. наук. центр «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса». Харків: ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», 2021. 568 с.

22. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3689-ХП. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 36.

23. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.

24. Методичні рекомендації щодо особливостей проведення експертних досліджень, пов'язаних з етикетками / НДЦСЕ з питань інтел. власн.; КНДІСЕ; ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса»; Н. Ковальова (кер.), В. Федоренко, Т. Чабанець., О. Фоя, Н. Климова, Т. Заніна та ін. Київ: Вид-во «Ліра», 2021. 97 с.

25. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями: Закон України від 21 липня 2020 р. № 815-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 51. Ст. 481.

26. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони від 16 вересня 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75 /Т. 1/. Ст. 2125.

27. Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності Закон України від 16 червня 2020 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 45. Ст. 387.

28. Методика дослідження торговельних марок (знаків для товарів і послуг): Науковий звіт (заклучний) (№ держреєстрації 1020U102507) / НДЦСЕ з питань інтелектуальної власності; В.Л. Федоренко (кер.), Н.М. Ковальова, В.В. Коваленко Т.М. Чабанець і ін. Київ, 2021. 180 с.

29. Федоренко В.Л., Фоя О.А., Чабанець Т.М. Зображення чи імітація торговельного

маркою Державного Герба України та інших гербів: поняття, об'єкти і їх ознаки, питання, стадії експертного дослідження та їх зміст. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління* . 2021. № 4(16). 25-46.

30. Федоренко В.Л., Скрипнюк О.В., Фоя О.А., Чабанець Т.М. Питання ідентифікації позначень, що використовуються для індивідуалізації товарів, послуг та учасників цивільного обороту, та які є об'єктами порівняння при проведенні експертного дослідження торговельних марок. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління* . 2021. № 5(17). С. 67-95.

31. Федоренко В.Л., Фоя О.А., Чабанець Т.М. Дослідження фонетичної схожості торговельних марок при проведенні судової експертизи з питань інтелектуальної власності. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління* . 2021. № 6 (18). С. 11-27.

32. Гайдай О.Д., Федоренко В.Л., Шутович В.В. Метод, методологія та методика експертного дослідження торговельних марок, як об'єктів права інтелектуальної власності. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матер. XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ; Тарту, 07 лютого 2022 р. / за ред. Є.О. Романенка, І.В. Жукової. Київ; Тарту: ГО «ВАДНД», 2022. С. 45-55.

REFERENCES:

1. Top-10 najdorozhchih svitovih brendiv: The 2020 World's Most Valuable Brands [Top 10 Most Valuable Brands: The 2020 World's Most Valuable Brand]. *financeworld.com* Retrieved from *financeworld.com.ua* <https://financeworld.com.ua/top-10-najdorozhchix-svitovix-brendiv-the-2020-worlds-most-valuable-brands/> [in Ukrainian].

2. Fedorovich, L.V. (1900). *Istorija politicheskoi jekonomii s drevnejshih vremen do A. Smita*. [History of political economy from

ancient times to A. Smith]. Odessa: «Jekonomicheskaja» tipogr. [in Russian].

3. Krizhanich, Ju. (1997). *Politika* [Politics]. Moskva: Novyj svet [in Russian].

4. Fedorov, A.F. (1901). *Vvedenie v kurs torgovogo prava* [Introduction to commercial law]. Odessa: «Jekonomicheskaja» tipograf. i litograf. [in Russian].

5. Vladimirskij-Budanov, M.F. (1908). *Hrestomatija po istorii russkogo prava*. [Reader on the history of Russian law] . Kiev: Lito-tipografija I.N. Kushnerov i Ko. [in Russian].

6. Lazarevskij, I. , Utin, Jak. (1859) . *Sobranie vazhnejshih pamjatnikov po istorii drevnego Russkogo prava* [Collection of the most important monuments on the history of ancient Russian law]. S.Peterburg: V Tipograf. Gubernskogo pravlenija [in Russian].

7. Shershenevich, G.F. (1908). *Kurs torgovogo prava* [Commercial law course. Volume I. Introduction. Trade figures] . S.-Peterburg: Izd. Br. Bashmakovyh [in Russian].

8. Pariz'ka konvencija pro ohoronu promislivoi vlasnosti vid 20 bereznja 1883 roku [Parisian Convention on the Protection of Industrial Authority on 20 February 1883]. *Zibrannja chinnih mizhnarodnih dogovoriv Ukraïni – Selection of official international treaties of Ukraine* , 1, 320 [in Russian].

9. Dobrovol'skij, A. (1905). *Ustav sudoproizvodstva torgovogo. S raz'jasneniem po reshenijam byvshego 4-go, sudebnogo, grazhdanskogo kassacionnogo d-tov i 2-go obshhego sobranija Pravit. Senata i s prilozh. primenimyh po delovodstvu v kom. Sudah Imperii statej XVI t. 1 i 2-oj chast. Svoda Zakonov i Ustava kreditnogo* [Charter of commercial proceedings. With an explanation of the decisions of the former 4th, judicial, civil court of cassation and the 2nd general meeting of the Government. Senate and App. applicable to business in com. Courts of the Empire articles XVI vol. 1 and 2nd part. Code of Laws and Credit Charter] . S.-Peterburg: Izd. Tovarishh. «Obshhestvennaja pol'za» [in Russian].

10. *Osnovy intellektual'noj sobstvennosti* [Fundamentals of intellectual property] . Kiev: Izd. dom. «InJure» [in Russian].

11. Androshhuk, G.A., Dovgij, S.A., Drob'jazko, V.S. (1999). *Intelektual'naja sobstvennost' v Ukraine: pravovye osnovy i praktika [Intellectual property in Ukraine: legal framework and practice]* . (vol. 11-4). Kiiv: In Jure [in Russian].
12. Pidoprigori, O.A. , Svjatoc'kogo, O.D. (2002). *Pravo intelektual'noi vlasnosti [Intellectual property law]* . Kiiv: Vidavn. Dim «InJure» [in Ukrainian].
13. Demchenko, T.S. (2004). *Ohorona tovarnih znakiv (porivnjal'no-pravovij analiz) [Trademark protection (comparative legal analysis)]* . Kiiv: Institut derzhavi i prava im.. V.M. Korec'kogo NAN Ukraïni [in Ukrainian].
14. Metodika sudovo-ekspertnogo doslidzhennja znakiv dlja tovariv i poslug (torgovel'nih marok): zvit NDR (zakljuch.) / Min'just, KNDISE; ker. G.V. Prohorov-Lukin; vikon.: Koval'ova N.M., I.V.Starodubov, O.F. Doroshenko ta in., KNDISE; NDCSE z pitan' intelektual'noi vlasnosti; NDIIV APRNU. № 0108U005823. Kiiv: KNDISE, 2009. 421 s.
15. Metodichni rekomendacii z doslidzhennja nazv likars'kih zasobiv, zareestrovanih jak torgovel'ni marki [Methodical recommendations for the study of names of medicines registered as trademarks]. (2017). Min'just, Harkivs'kij naukovno-doslidnij institut sudovih ekspertiz im. Zasl. prof. M.S. Bokariusa [in Ukrainian].
16. Krajnev, P.P., Koval'ova, N.M., Mel'nikov, M.V. (2008). *Sudovi ekspertizi u sferi intelektual'noi vlasnosti [Forensic examinations in the field of intellectual property]* .Vinnicja : PP «Poligrafichnij centr «Feniks», DIVP VAT «Infrakon» – «Infrakon – I» [in Ukrainian].
17. Polishhuk, I.Ju. (2020). *Konceptual'ni osnovi zastosuvannja special'nih znan' pid chas rozsliduvannja nezakonnogo vikoristannja torgovel'nih marok [Conceptual bases of application of special knowledge during investigation of illegal use of trade marks]* . Kiiv: Vid-vo Lira-K [in Ukrainian].
18. Koval'ova, N.M., Golikova, O.V. (2017). Metodika provedennja ekspertnih doslidzhen', pov'jazanih iz zasobami individualizacii [Methods of conducting expert research related to the means of individualization]. Kiiv: NDCSE z pitan' intelektual'noi vlasnosti Ministerstva justicii Ukraïni [in Ukrainian].
19. Ruvina, O.G. (2019). *Sudovi ekspertizi v procesual'nomu pravi Ukraïni [Forensic examinations in procedural law of Ukraine]* . Kiiv: Vidavnictvo Lira-K [in Ukrainian].
20. Fedorenko, V.L., Timoshhik, .P. , Kasil', N.V., Koval'ova, N.M., Golikova, O.V. , Chabanec', T.M. (2019). *Sudova ekspertiza ob'ektiv prava intelektual'noi vlasnosti v Ukraïni [Forensic examination of intellectual property rights in Ukraine]*. Kiiv: Vid-vo Lira-K [in Ukrainian].
21. Simakova-Ėfremjan, E.B., Fedorenko, V.L., Sviridova, L.V. (2021). *Klasifikacija sudovih ekspertiz [Classification of forensic examinations]* . Harkiv: NNC «ISE im. Zasl. prof. M.S. Bokariusa» [in Ukrainian].
22. Zakon Ukraïni “Pro ohoronu prav na znaki dlja tovariv i poslug” [The Law of Ukraine “On the protection of rights to marks for goods and services”]. *Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraïni – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine* , 7, 36 [in Ukrainian].
23. Civil'nij kodeks Ukraïni [Civil Code of Ukraine]. *Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraïni – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 40-44, 356 [in Ukrainian].
24. Koval'ova, N. , Fedorenko, V. , Chabanec', T., Foja, O. , Klimova, N. , Zanina, T. (2021). *Metodichni rekomendacii shhodo osoblivostej provedennja ekspertnih doslidzhen', pov'jazanih z etiketkami [Guidelines for the specifics of conducting expert research related to labels]* . Kiiv: Vid-vo «Lira», 2021 [in Ukrainian].
25. Zakon Ukraïni “Pro vnesennja zmin do dejakih zakonodavchih aktiv Ukraïni shhodo posilennja ohoroni i zahistu prav na torgovel'ni marki i promislovi zrazki ta borot'bi z patentnimi zlovzhivannjami” [The Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Strengthening the Protection and Protection of Rights to Trademarks and Industrial Designs and Combating Patent Abuse”].

Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraïni – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 51, 481 [in Ukrainian].

26. Ugoda pro asociaciju mizh Ukraïnoju, z odnič storoni, ta Evropejs'kim Sojuzom, Evropejs'kim spivtovaristvom z atomnoi energii i ïhnimi derzhavami chlenami, z inshoi storoni [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States]. *Oficijnij visnik Ukraïni – Official Gazette of Ukraine*, 75, 1, 2125 [in Ukrainian].

27. Zakon Ukraïni “Pro vnesennja zmin do dejakih zakoniv Ukraïni shhodo stvorennja nacional'nogo organu intelektual'noi vlasnosti”. *Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraïni – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 45, 387 [in Ukrainian].

28. Metodika doslidzhennja torgovel'nih marok (znakiv dlja tovariv i poslug): Naukovij zvit (zakljuchnij) (N^o derzhreestracii 1020U102507)/NDCSE z pitan' intelektual'noi vlasnosti; V.L. Fedorenko (ker.), N.M. Koval'ova, V.V. Kovalenko T.M. Chabanec' i in. Kiïv, 2021. 180 s.

29. Fedorenko, V.L., Foja O.A., Chabanec', T.M. (2021). Zobrazhennja chi imitacija torgovel'noju markoju Derzhavnogo Gerba Ukraïni ta inshih gerbiv: ponjattja, ob'ekti i ih oznaki, pitannja, stadii ekspertnogo doslidzhennja ta ih zmist [Image or imitation by the trademark of the State Emblem of Ukraine and other emblems: concepts, objects and their features, issues, stages of expert research and their content]. *Ekspert: paradigmi juridichnih nauk i derzhavnogo upravlinnja – Expert: paradigms of legal sciences and public administration*, 4(16), 25-46 [in Ukrainian].

30. Fedorenko, V.L., Skripnjuk, O.V., Foja O.A., Chabanec', T.M. (2021). Pitannja

identifikacii poznachen', shho viko-ristovujut'sja dlja individualizacii tovariv, poslug ta uchashnikiv civil'nogo oborotu, ta jaki e ob'ektami porivnannja pri provedenni ekspertnogo doslidzhennja torgovel'nih marok [Issues of identification of designations used for the individualization of goods, services and participants in civil turnover, and which are the objects of comparison in the expert study of trademarks]. *Ekspert: paradigmi juridichnih nauk i derzhavnogo upravlinnja – Expert: paradigms of legal sciences and public administration*, 5(17), 67-95 [in Ukrainian].

31. Fedorenko, V.L., Foja, O.A., Chabanec', T.M. (2021). Doslidzhennja fonetichnoi shozhosti torgovel'nih marok pri provedenni sudovoï ekspertizi z pitan' intelektual'noi vlasnosti [Research of phonetic similarity of trademarks during forensic examination on intellectual property issues]. *Ekspert: paradigmi juridichnih nauk i derzhavnogo upravlinnja – Expert: paradigms of legal sciences and public administration*, 6 (18), 11-27 [in Ukrainian].

32. Gajdaj, O.D., Fedorenko, V.L., Shutovich, V.V. (2022). Metod, metodologija ta metodika ekspertnogo doslidzhennja torgovel'nih marok, jak ob'ektiv prava intelektual'noi vlasnosti [Method, methodology and techniques of expert research of trademarks as objects of intellectual property law]. *Proceedings from XVIII '18: XVIII Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiia «Suchasni aspekti modernizacii nauki: stan, problemi, tendencii rozvitku» – The Eighteenth International Scientific and Practical Conference «Modern aspects of modernization of science: state, problems, development trends»*. (pp. 45-55). Tartu: NGO «VADND» [in Ukrainian].